# Nasjonalt autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn

# Utredning

Oppdatert utgave

Den norske katalogkomité

Oktober 2004

# Forord

Den norske katalogkomité ønsker med denne utredningen å rette søkelyset på at norske bibliotek mangler et felles autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn. Vårt mål har ikke vært å presentere et ferdig system - den oppgaven er for omfattende til å kunne gjøres innenfor rammen av komitéens virksomhet - men å trekke fram en del forutsetninger som bør knyttes til et slikt register og etablere et utgangspunkt for det videre arbeidet. Slik vi ser det er de organisatoriske problemene større enn de bibliotekfaglige og tekniske problemene.

Oslo, 2. mars 1996

Den norske katalogkomité

Øivind Berg
(formann)

# Forord til oppdatert utgave, 2004

I forbindelse med Nasjonalbibliotekets ABM-støttede prosjekt for nasjonalt autoritetsregister ble Den norske katalogkomité bedt om å oppdatere utredningen fra 1996. I kapittel 5, Aktuelle utgangspunkter for oppbygging av registeret, er informasjonen om de enkelte omtalte systemene ajourført. I kapittel 7, Forslag til videre arbeid, er innholdet endret en del. Forøvrig er teksten gjennom hele dokumentet gjennomgått og oppdatert.

Trondheim, 26.oktober 2004

Den norske katalogkomité

Anne Munkebyaune
(leder)

# Innhold

1. Sammendrag....4
2. Innledning....4
3. Behovet for et nasjonalt autoritetsregister....5
4. Krav til et nasjonalt autoritetsregister....6
5. Aktuelle utgangspunkter for oppbygging av registeret....6
6. Modeller....11
7. Forslag til videre arbeid....12
Referanser....13
Vedlegg I....14
Vedlegg II....19

# 1. Sammendrag

Det foreslås opprettet et nasjonalt autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn for bibliotekkataloger og bibliografier. Autoritetspostene bør inneholde felter for autoriserte navneformer, se-henvisninger, se også-henvisninger, informasjonsnoter og autoritetskilder. Det forutsettes at registeret bygges opp i overensstemmelse med IFLAs retningslinjer for autoritetsinnførsler, og at navneformer følger det norske katalogregelverket. Registeret bør være basert på internasjonale standarder for autoritetsregistre.

Biblioteksentralens autoritetsregister i databasen BIBBI representerer det best egnede utgangspunktet for etablering av registeret. Det foreslås igangsatt et samarbeidsprosjekt mellom Nasjonalbiblioteket og Biblioteksentralen for gjennomgang og tilpasning av Biblioteksentralens register til de krav som må stilles til et nasjonalt register.

Registeret bør etableres og drives av Nasjonalbiblioteket enten som en integrert del av det nasjonalbibliografiske systemet, eller som et frittstående register underlagt NB.

# 2. Innledning

Behovet for et sentralt autoritetsregister som arbeidsverktøy i forbindelse med bibliotekenes katalogiseringsvirksomhet har vært tatt opp ved flere anledninger , senest i rapporten Norsk digitalt bibliotek fra 2003. Hensikten med et slikt register er å bidra til konsistens i bruken av navn og navneformer og dermed lette gjenbruken av data i bibliotekene og oppnå økt presisjon ved søking i bibliotekkataloger. Dagens teknologi åpner for muligheter for oss til å utnytte hverandres kataloger bedre og ved dette gi våre brukere bedre service.

I regi av den nasjonalbibliografiske instans er det i mange land etter hvert bygget opp nasjonale autoritetsregistre som ledd i den nasjonale, bibliografiske kontroll. Daværende Norske avdeling ved Universitetsbiblioteket i Oslo (UBO) tok opp dette spørsmålet i 1984 i forbindelse med overgangen til nye katalogiseringsregler (basert på AACR 2) for nasjonalbibliografien (Norsk bokfortegnelse). I mangel av et maskinelt register begynte en å føre et manuelt (kortbasert) register over person- og institusjonsnavn benyttet ved katalogiseringen i Norsk bokfortegnelse. Dette registeret ble vedlikeholdt fram til 1993, og inneholder vel 20.000 innførsler. AL Biblioteksentralen har et tilsvarende maskinelt register integrert i katalogfunksjonen i sin bibliografiske database BIBBI. Dette inneholder i øyeblikket vel 76 000 autoritetsinnførsler på person- og institusjonsnavn.

Den norske katalogkomité, som ble opprettet i 1985, diskuterte muligheten for et nasjonalt autoritetsregister første gang i desember 1985. Daværende Nasjonalbibliografisk utvalg var på dette tidspunkt innstilt på å sette i gang et forprosjekt til et autoritetsregister for personnavn og korporasjonsnavn registrert i Norsk bokfortegnelse. Komitéen sa seg tilfreds med et slikt initiativ. Det ble påpekt at det burde være et samarbeid mellom Norske avdeling (UBO) og BIBSYS, og at det var viktig at man ble enige om bruk av felles MARC-format i autoritetsregistrene i nasjonalbibliografien og i BIBSYS. Forprosjektet kom aldri i gang.

I forbindelse med etablering av mottaks- og registreringssentral for pliktavleverte dokumenter ved Nasjonalbibliotekavdelinga i Rana (NBR) påpekte Kulturdepartementet i 1991 behovet for et nasjonalt autoritetsregister overfor Riksbibliotektjenesten. Denne henvendelsen ble purret i 1993. Ved begge anledninger oversendte Riksbibliotektjenesten saken til Den Norske katalogkomité, som støttet initiativet og ba om at saken ble videre utredet. I 1993 ga også komitéen klart uttrykk for at den gjerne ville bli involvert i prosjektet.

Våren 1994 tok katalogkomitéen ny kontakt med Riksbibliotektjenesten og ba om å få sette i gang et forprosjekt til et autoritetsregister. Henvendelsen ble ikke besvart. Katalogkomitéen valgte imidlertid å sette i gang det faglige utredningsarbeidet i egen regi innenfor komiteéns mandat.

# 3. Behovet for et nasjonalt autoritetsregister

Behovet for et nasjonalt autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn er i dag enda større enn det var på midten av 1980-tallet. Den informasjonsteknologiske utviklingen har gitt nye muligheter både når det gjelder generering, tilgang til og utnyttelse av katalogdata. De enkelte bibliotek har integrerte funksjoner for import og gjenbruk av eksterne katalogdata, og inngår også ofte i større informasjonssystemer med nettbasert tilgang til eksterne kilder. Biblioteksystemene tilbyr også funksjoner for autoritetskontroll, som utnyttes ved oppbygging av den enkelte katalog.

Norske bibliotek har tradisjonelt brukt betydelige ressurser på katalogisering av sine samlinger. Ved siden av klassifikasjon og emneindeksering representerer valg av navneformer en av de mest ressurs- og kompetansekrevende arbeidsoppgavene. Ved at det bygges opp et sentralt autoritetsregister over etablerte navneformer, vil en oppnå store fordeler ved at den enkelte katalogiseringsenhet kan unngå å måtte gjenta et nitidig kontrollarbeid som allerede vil være utført ved etableringen av korrekt navneform i det sentrale registeret. I tillegg til å gi arbeidsbesparelser for de enkelte bibliotek og for det samlede bibliotekvesen kan fordelene ved et nasjonalt autoritetsregister særlig knyttes til følgende områder:

**Gjenbruk av katalogdata ved lokal katalogoppbygging**

De norske folkebibliotekene har i betydelig grad basert sine kataloger på bruk av eksterne katalogdata, mens fag- og forskningsbibliotekene mer har basert seg på egenkatalogisering. På markedet for katalogdata for norske utgivelser er det i dag tre aktører: Biblioteksentralen, Forlagsentralen og NB. Utover bruk av det norske katalogregelverket eksisterer det ikke noen form for koordinering eller samarbeid disse imellom når det gjelder valg av navneformer i kataloginnførslene.

I kjølvannet av den vevbaserte katalogen hvor sluttbrukerens behov blir fokusert, har behovet for nye hjelpemidler i katalogiseringsarbeidet og til å utveksle katalogdata blitt tydeliggjort. IFLA har utarbeidet Funksjonskrav til bibliografiske poster (FRBR) som ble oversatt til norsk for Katalogkomiteen i 2001. IFLAs arbeidsgruppe ”On the Functional Requirements for Authority Numbers and Records” (FRANAR) har nylig (febr. 2004) fullført sin rapport. Dennes hensikt er å etablere et rammeverk for gjenbruk og utveksling av autoritetsfiler i en elektronisk katalog basert på FRBR-modellen.
Når det gjelder utenlandske katalogdata, finnes det svært mange kommersielle leverandører, som OCLC og Library of Congress. Dette aktualiserer bruk av autoritetsdata som et internasjonalt anliggende, noe som forutsetter at det eksisterer tilfredsstillende nasjonale løsninger. Fag- og forskningsbibliotekene har i mindre grad enn folkebibliotekene basert seg på import av katalogdata. Dette kan delvis forklares ved at andelen av utenlandsk materiale i disse bibliotekenes anskaffelser er dominerende, og at tilpasning av utenlandske katalogposter til lokal katalog kan være svært arbeidskrevende. Katalogsamarbeidet i BIBSYS, som i dag omfatter ca. 100 bibliotek primært innenfor universitets- og høyskolesektoren, er basert på "shared cataloguing" og gjenbruk av katalogdata fra Library of Congress (brønnfunksjon). Import av katalogdata for norsk materiale har ikke vært aktuelt idet NB katalogiserer alt pliktavlevert materiale direkte i BIBSYS.

**Samkataloger for lokalisering, fjernlån og dokumentlevering**

Manglende koordinering når det gjelder bruk av navn og navneformer i lokale kataloger, gir opphav til dublerte poster når katalogdata fra ulike kilder innlemmes i en samkatalog. Norsk samkatalog for bøker inneholder ca. 3,4 millioner katalogposter fra nærmere 400 bibliotek. Dublettproblemet har vært økende i mange år. Dubletter kan ikke fjernes fullt ut via maskinell kontroll. Dublerte poster reduserer katalogens verdi som gjenfinningsverktøy og medfører mangelfull lokalisering.

Dublettproblemet er også merkbart i BIBSYS felleskatalog. Tidligere skyldtes dette blant annet utilstrekkelig autoritetskontroll av navneformer og import av katalogdatabaser fra nye deltakerbibliotek. Et felleskatalogsystem med dublerte poster gir opphav til mangelfull gjenfinning, som i sin tur genererer nye dubletter.

**Søking i flere katalogdatabaser samtidig**

Utviklingen av standardiserte protokoller for søking og presentasjon av bibliografiske data har gitt nye muligheter for søking i flere kataloger samtidig. I dag har de fleste norske biblioteksystem vev-baserte kataloger. Manglende koordinering i bruk av navn og navneformer gir opphav til de samme problemene som for samkataloger og felleskatalogsystemer.

# 4. Krav til et nasjonalt autoritetsregister

I en bibliotekkatalog eller bibliografisk database kan det utøves autoritetskontroll på mange forskjellige informasjonselementer. De mest aktuelle er i tillegg til personnavn og korporasjonsnavn: stedsnavn, tidsperioder, emneord, klassifikasjon, serietitler og standardtitler. I et nasjonalt register har vi valgt å ta utgangspunkt i person- og korporasjonsnavn fordi dette umiddelbart vil gi størst nytteeffekt, og fordi navneformer enklest lar seg autorisere på nasjonalt nivå.

Biblioteksentralen har bygget opp et generelt emneregister i BIBBI. Det synes likevel lite aktuelt å etablere et generelt emneordsregister på nasjonalt nivå, idet det vil være for ressurskrevende å lage et register som forener de behov som eksisterer i de enkelte bibliotek og dokumentasjonstjenester. Dessuten er bruken av stikkord svært utstrakt.

Når det gjelder serietitler, er behovet for autorisering størst for monografiserier og rapportserier der korporasjonsnavn inngår i serietittelen. For periodika representerer ISSN-samarbeidet en internasjonal standardisering som burde være autoriserende på nasjonalt nivå.

Standardtitler er mest aktuelt for klassiske verk samt musikktrykk og lydfestinger. I og med at det allerede er utarbeidet en liste over standardtitler for norske middelalderverk, bør denne tas med i et nasjonalt autoritetsregister.

Det praktiske siktepunktet med et nasjonalt autoritetsregister er å være et hjelpemiddel i bibliotekenes katalogiseringsarbeid. En forutsetning for dette er at registeret er bygd opp i overensstemmelse med de bestemmelser for valg av navneformer som det norske katalogregelverket gir. De norske katalogreglene er i stor grad basert på retningslinjer utarbeidet av IFLA for utforming av personnavn, korporasjonsnavn og standardtitler for anonyme klassiske verk.

Vi vil understreke at for å kunne utnyttes effektivt i katalogsammenheng må registeret være basert på MARC-formatet. IFLA har utviklet et integrert utvekslingsformat for autoritetsdata, UNIMARC/Authorities. Dette er basert på IFLAs "Guidelines for authority records and references" som dekker personnavn, korporasjonsnavn, standardtitler, stedsnavn, tidsperioder, emneord og klassifikasjon.

Formatet for et nasjonalt autoritetsregister for personnavn, korporasjonsnavn og standardtitler bør være et internasjonalt format. Det må som et minimum omfatte felt for autoriserte termer, andre forekommende termer (se-henvisninger), assosierte termer (se også-henvisninger), informasjonsnoter og kildeanvisninger.

# 5. Aktuelle utgangspunkter for oppbygging av registeret

Idéelt sett kunne et nasjonalt register romme samtlige navn som er benyttet i det en kan betegne som det "bibliografiske univers" i Norge. Et slikt register ville ha et omfang på flere millioner navn. Dette er ikke en realistisk målsetting for et nasjonalt autoritetsregister. Ut fra såvel ressursmessige som driftsmessige hensyn må et nasjonalt register ta utgangspunkt i et nasjonalt dokumentgrunnlag, det vil si i dokumenter utgitt i Norge, og knyttes til den nasjonale bibliografiske kontroll. Dette finner vi det viktig å påpeke.

Med dette utgangspunktet vil registeret i tillegg til norske person- og korporasjonsnavn dekke utenlandske personnavn og offisielle navn på utenlandske og internasjonale korporasjoner.

Prinsipielt kan et nasjonalt autoritetsregister bygges opp ved hjelp av to ulike metoder. Det kan bygges opp over tid som en integrert funksjon av den nasjonalbibliografiske katalogiseringsprosessen. En slik fremgangsmåte er lite aktuell, da det ville ta for lang tid før registeret ble av et slikt omfang at det kunne fungere som hjelpemiddel for andre enn den nasjonalbibliografiske instans. Den andre metoden er å trekke ut relevante data fra eksisterende bibliografiske databaser. Siden de fleste katalogdatabaser har en eller annen form for kontroll av person- og korporasjonsnavn, har vi foretatt en nærmere vurdering av noen bibliografiske katalogdatabaser ut fra de krav vi har stilt til et nasjonalt autoritetsregister med sikte på å vurdere om en eller flere av disse databasene er egnet som utgangspunkt for registeret.

**Norsk bokfortegnelse**

De nasjonalbibliografiske basene er tilgjengelige i vev-basert katalog.

- Norsk bokfortegnelse er elektronisk tilbake til utgivelsesårene 1921-, men også en del eldre litteratur er registrert. Dette utgjør totalt per 01.01.2004 354.565 poster . Personindeksen inneholder 143.471 forskjellige termer. Korporasjonsindeksen er en ordindeks, slik at antall distinkte korporasjoner ikke kan fastsettes eksakt.
- Norsk musikkfortegnelse : musikktrykk dekker referanser utgitt i Norge 1981- samt referanser til en del eldre notetrykk, i hovedsak tilbake til 1850-60-årene, men også en del eldre finnes. Dette utgjør totalt 23.197 poster (per 01.01.2003). Personindeksen inneholder 7.437 forskjellige termer. Korporasjonsindeksen er en ordindeks, slik at antall distinkte korporasjoner ikke kan fastsettes eksakt.
- Norsk nasjonaldiskografi dekker referanser til lydplater (grammofonplater, CD-er (kompaktplater) og lydkassetter) utgitt i Norge 1990- (noen tilbake til 1980). Dette utgjør totalt 9.947 poster (per 01.01.2003). Personindeksen inneholder 32.657 forskjellige termer. Korporasjonsindeksen er en ordindeks, slik at antall distinkte korporasjoner ikke kan fastsettes eksakt.
- Norsk periodikafortegnelse dekker referanser til periodika utgitt i Norge, i trykt og elektronisk form og på mikrofilmkort. I tillegg en del nordiske og andre utenlandske periodika som omhandler Norge og norske forhold (Norvegica extranea). Ikke registrert: årsberetninger uten ISSN, de fleste lokalaviser under fylkesnivå og menighetsblad. Tidsomfang: i hovedsak periodika som er startet etter 1970, men også mange eldre tilbake til 1600-tallet. Dette utgjør 21.280 poster (per 01.01.2003). Basen inneholder i meget liten grad innførsler på personer. Korporasjonsindeksen er en ordindeks, slik at antall distinkte korporasjoner ikke kan fastsettes eksakt.

Såvel katalogiseringspraksis som MARC-format har gjennomgått atskillige endringer i tidsrommet fra 1971 til i dag. Det er ikke foretatt verken rekatalogisering eller reformatering av tidligere registrerte poster, slik at basen er svært lite homogen. De største enkeltforandringene i katalogiseringspraksis skjedde i 1984 med overgang til nytt regelsett basert på AACR 2 og i 1994 da BIBSYS ble tatt i bruk som katalogiseringsverktøy. Da en tok i bruk nye katalogiseringsregler i 1984, valgte en allikevel å videreføre gammel praksis på en del områder. For eksempel er initialer i personnavn fylt ut når personen opptrer som forfatter og medforfatter, men ikke når personen opptrer som redaktør, utgiver, etc. Bruk og utforming av fødselsdata er svært varierende. Se- og se-også-henvisninger for personnavn og korporasjonsnavn ble registrert i MARC-feltene 950 og 951 fram til ca. 1990. Deretter er MARC-feltene 900, 910 og 911 benyttet. Omtrent samtidig ble emnefeltene 600, 610 og 611 tatt i bruk. I tillegg er 990 brukt for illustratør og 991 for oversetter. Transkriberingspraksis er også svært varierende og ofte inkonsekvent.

Fra og med overgangen til nye katalogiseringsregler i 1984 og fram til 1993 ble det laget separate kortbaserte registre for personnavn, korporasjonsnavn og serienavn. Registrene er utformet etter IFLAs "Guidelines for authority and reference entries". Korporasjonsregisteret er utarbeidet av en enkelt person, daværende leder for Norsk bokfortegnelse, Marit Frich. Person- og serieregisteret er laget av katalogisatorene. Fra november 1992 er alle tre ført av katalogisatorer ca 1/2 år for "vanskelige" navn, deretter lagt ned. Den ansvarliges signatur finnes nederst til høyre på hvert kort. Registrene rommer navneformer som er brukt fra 1984, da de nye katalogiseringsreglene ble innført. Registrene inneholder ikke former som bare finnes i 6XX-feltene.

Hvert kort har autoritetsformen som heading, derunder er tracet alle former det skal henvises fra. Se-henvisning er tracet med x, se også-henvisning med xx. Formene det skal lages se-henvisning fra, er bare tracet, ikke skrevet ut som egne kort. Former det skal lages se også-henvisning fra, finnes ofte (som oftest?) også utskrevet. Nederst står kilde for den valgte navneformen og dato den er tatt i bruk.

Personregisteret fyller 13 katalogskuffer og anslås å romme ca. 18.670 navn, heri inkludert se også-henvisninger.

Det rommer former som har vært brukt på forfatter- og medforfatterinnførsler, dvs. på navneformer som finnes i feltkodene 100 (1. forfatter) og 700 (2. og 3. forfatter). Navneformer som er lagt i 700 for medarbeidere, redaktører og andre "biforhold", er ikke i samme grad standardisert og følger ofte bokens form når det gjelder initialer kontra utfylte fornavn.

Navnet er tilføyet leveår hvis personen er norsk statsborger. Opprinnelig var fødsels- og eventuell dødsdato også med, men fra 1990 brukes bare år. Dødsår er ikke påført etter november 1992. Utenlandske forfattere har ikke leveår. For norske navn er brukt "gammel" praksis, dvs. initialer er utfylt, men "døde" fornavn sløyfet. For utenlandske navn er i prinsippet brukt formen i hjemlandets nasjonalbibliografi. Fra 1993 er dette lempet noe på, slik at hvis bøkene på norsk konsekvent bruker en annen form, er denne valgt. For greske og latinske navn skal NB følge reglene, men gjør det ikke alltid i praksis. For russiske navn følges ISO med unntak av én bokstav. Patronymikon utfylles. For fjernere språk og alfabeter følges til dels transkribert form fra fagreferenter, til dels er bokens form brukt.

Kilde for den valgte navneformen er angitt. Følgende kilder er brukt for navneformer og leveår:

Boken selv
Norske avdelings kortkataloger
Leksika
Statskalender
Forskjellige biografiske oppslagsverk
Folkeregisterets database
Biobibliografiske opplysninger (et arkiv ved NB, hvortil leveår skaffes ved å kontakte forlag for å få forfatterens adresse og så sende forfatteren et skjema for utfylling. Om vedkommende ikke svarer, blir det purret én gang)
Nasjonalbibliografier

Korporasjonsregisteret fyller tre katalogskuffer og anslås å inneholde ca. 3500 navn, heri inkludert se også-henvisninger. Det rommer navneformer som har vært brukt på forfatter- og biinnførsler, dvs. former som finnes i feltkodene 110, 111, 710 og 711. For korporasjoner med navn på samisk og norsk er norsk form valgt. Samisk brukes bare når korporasjonen kun har samisk navn. Korporasjoner som er sammenslått, har kort på begge navneformer med opplysning om nytt og tidligere navn.

Følgende kilder har vært brukt for navneformene:

Aschehoug og Gyldendals store norske konversasjonsleksikon
Katalog over forskningsenhetene (1985)
Lægreid, P.: Sentraladministrasjonen
Norges statskalender
Norske organisasjoner (1983)
Organisasjoner i Norge
Oversikt over statlige utvalg
Stortingsmelding nr 7

Registeret for serier fyller én katalogskuff og rommer 1008 kort.

Hvert kort gir autoritetsformen som heading. Deretter angis hvordan den nummereres, f.eks.:
; 11
; nr 11
; del 11

Til dels angis om serien står i MARC-felt 440 eller 490 - det ser ut som dette tas med fra 1985/86. Det er også brukt enkelte eldre marcfelt, 495 (serie uten henvisning) og 840.

Det angis forandringer i serietittelen, f.eks. at fra 1985 faller underserier som angir aldersgrupper bort, at før 1990 het serien noe annet.

Serier med "upregnant" navn er innført med korporasjonen delvis bak skråstrek (/), delvis i forklarende parentes:

Rapport / Miljøverndepartementet
Rapport (Norsk regnesentral)

**BIBBI**

BIBBI er Biblioteksentralens bibliografiske database. Basen består av ca 140 000 titler registrert siden begynnelsen av 1960-tallet. Det registreres norske og utenlandske dokumenter, nå ca 8000 i året. Av dette er ca 60 % norske titler. Hovedhensikten med basen er å distribuere katalogdata på i hovedsak bøker, videogram og musikk-CD til kunder, dvs. folke- og skolebibliotek.

Katalogdataene gjennomgår en streng autoritetskontroll på grunnlag av Biblioteksentralens autoritetsregistre:

Det produseres autoritetsregistre på disse feltene (MARC-felt):
- personnavn (X00)
- korporasjoner (X10)
- konferanser (X11)
- standardtitler, titler og serier (X30, X40)
- emneord (650)
- litterær genre (655)
- komposisjonstype (musikk) (652)

Registrene ligger lagret i NORMARC-format, og består av totalt ca 123 000 poster. Av dette er ca 30 000 innførsler i emneregistret. Autoritetsregistret inneholder ca 76 000 ulike personnavnautoriteter og ca 7600 forfatter/tittel-autoriteter (delfelt t «Tittel for emne og biinnførsel»). Ca 30 000 av personnavnautoritetene er norske.

Personnavnenes form følger katalogregelverkets (AACR2) hovedregel om å velge den formen på navnet personen er alminnelig kjent under. Biblioteksentralens praksis har tidligere avveket fra det norske regelverkets bestemmelse ved at personer som hovedregel ble innført under fullt navn. Det er ikke en prioritert oppgave å rette tidligere fullt utfylte navneformer.

Det lages henvisninger i fra forskjellige navn og navneformer når dette avviker fra valgt innførsel i autoritetsregistret. Personnavnregisteret inneholder ca 5000 slike henvisninger i MARC-felt 900. Det lages også henvisninger fra andre ledd i ordningsordet for en person som det er mulig navnet kan bli søkt under. Det benyttes alltid bare én navneform for samme person med mindre forfatteren bruker forskjellige navneformer til forskjellige typer forfatterskap.

I X00 delfelt c «Andre tilføyelser» legges opplysninger om pseudonym. Er innførselen et pseudonym, blir dette angitt i tillegg til forfatterens egentlige navn hvis dette er kjent. Det registreres nasjonalitetskode etter egen standard - som stort sett følger vanlig norsk praksis - i X00 delfelt j «Nasjonalitet» på personnavnautoritetene. En del av innførslene har ikke fått kode fordi nasjonalitet ikke har latt seg verifisere.

Det brukes norsk transkripsjon på russiske navn med henvisninger fra de navneformene som måtte forekomme i dokumentet. For fjernere navneformer samarbeides det med Deichmanske bibliotek, Det flerspråklige bibliotek. For greske og latinske navn følges Nasjonalbibliografiens praksis i størst mulig grad, og i en del tilfeller innhentes navneformer også fra andre bibliografiske kilder.

Autoritetsregisteret for korporasjoner inneholder ca 4000 innførsler, hvorav de aller fleste er norske. Det er ca 1000 tilhørende henvisninger. Korporasjonens form følger katalogregelverkets hovedregel. For internasjonale korporasjoner brukes alternativ regel med norsk navneform hvis en slik finnes.

**BIBSYS**

BIBSYS er et felles biblioteksystem for universitetene, Nasjonalbiblioteket, de statlige høgskolene i Norge og en rekke andre fagbibliotek, ca 100 enheter. Katalogmodulen har vært operativ siden 1980 (BIBSYS I), uten noen form for navnekontroll før 1991. Ved innføring av autoritetskontroll i BIBSYS forelå to alternativer: enten å bygge opp registeret ut fra nyregistreringer, eller å trekke ut navneformer fra den eksisterende

(ukontrollerte) katalogdatabasen. Det siste alternativet ble valgt. På denne måten ble registeret stort fra begynnelsen av, men det ble generert mange gale autoriteter. I en periode ble det satt av midler til en oppryddingsaksjon. Mye ble forbedret, men det finnes fremdeles feil.

BIBSYS-basen inneholder ca 3,7 millioner bibliografiske poster fra de deltakende bibliotek. Disse postene har ulik status. Ikke alle er fullkatalogisert. Det er etablert en egen autoritetsfil som inneholder ca 1.176.266 autoritetsposter for personer og korporasjoner, 130.281 se-henvisninger, 10.270 se-også-henvisninger og 40.875 serietitler (440). Det finnes også 24.945 standardtitler i MARC-felt 130. En god del av disse er standard titler for periodika som nå er unntatt fra autoritetskontrollen. Katalogpostene har lenker til autoritetspostene, i tillegg til at den autoriserte formen også er lagret på de enkelte katalogpostene. Dessuten sørger systemet for at opprettinger kan utføres ”globalt” via autoritetsfilen: alle katalogposter med samme navneform rettes i samme operasjon.

Autoritetskontrollen i BIBSYS er integrert i katalogiseringsrutinene. Når en post blir lagret, blir det automatisk kontrollert om noen av feltene som er registert skal autoritetskontrolleres. Navnene eller termene som er registrert blir kontrollert mot autoritetsregisteret og systemet foreslår et navn eller en term som kan velges og hentes inn i registreringsskjermen ved hjelp av en kommando. Hvis man ikke finner det riktige navnet i lista over foreslått navn, kan man velge å legge inn det nye navnet som ny autoritet i registeret. Henvisninger registreres direkte i selve autoritetsregisteret. Se-henvisninger har lenker til autoritetsposter. Disse lagres ikke på de bibliografiske postene. Se-også-henvisningene utgjør lenker mellom autoritetsposter. Poster med lavere status, såkalte ”mini-poster”, er også integrert i autoritetskontrollen. I autoritetsfila er poster som er kommet inn fra en ”mini-post” merket spesielt slik at katalogisatorene ser at den ikke kan gjenbrukes uten videre, men kontrolleres særskilt. Tilvekstposter er ikke integrert i autoritetskontrollen.

For emneregistreringen er det innført autoritetskontroll for MeSH og Humord. MeSH blir brukt i henhold til reglene for dette systemet. Autoritetsregisteret er innkjøpt fra NLM og blir oppdatert jevnlig. Humord (Humanistiske emneord) blir utarbeidet og vedlikeholdt av en gruppe innen BIBSYS-samarbeidet.

BIBSYS har et autoritetsformat for person- og korporasjonsnavn og serier som i hovedsak består av de samme felt og delfelt som det bibliografiske formatet, men har noen tilleggsdelfelt, bl.a. med mulighet for å registrere noter til autoritetene. Det er to typer av dem: interne noter som brukes av registratorene bl.a. for å angi verifiseringer og som bare kan ses av de som katalogiserer, og noter av forklarende karakter som er synlige for brukerne av katalogen.

Bruk av standarder i katalogiseringen:

I all hovedsak følges Katalogiseringsregler ved autorisasjon av navneformer, men for norske, statlige organer (kap. 24.18) følges alternativ regel og sløyfer ”Norge” i ordningsordet.

Transkribering/translitterering:

Kinesisk: pinyin. Hvis translitterering til pinyin (spesielt bøker utgitt før 1979) ikke kan verifiseres, brukes den navneformen som står i boka. Hittil har BIBSYS brukt ”The Pinyin Chinese-English dictionary, Beijing 1979.” Siden ALA romanization tables nå har gått over til Pinyin vurderes det å bruke denne tabellen i stedet.

Slavisk kyrillisk: Russisk (og andre språk med kyrillisk skrift): ISO - R9, 2.utg. 1968, med følgende unntak: Tabell 2, tegn 35 skal i bulgarsk transkriberes som ch. Tabell 2, tegn 41 skal i bulgarsk transkriberes som u med bue over (registreres i BIBSYS som: #uu). BIBSYS oppfordrer til å legge inn følgende henvisninger: navneformer brukt i dokumentet som katalogiseres, fra andre kjente navnevarianter og fra navnet transkribert etter nordisk transkripsjonstabell

For følgende språk brukes ALA romanization tables:
Arabisk
Armensk
Georgisk
Gresk
Hebraisk
Japansk
Persisk

**Bibliofil-baserte bibliotekkataloger**

Biblioteksystemet Bibliofil benyttes ved majoriteten av fylkesbibliotekene samt i de største folkebibliotekene. De fleste større bibliotek har foretatt retrospektiv konvertering av sine eldre kortbaserte kataloger. Mange har også importert katalogdata fra BIBBI. Katalogene ved Deichmanske bibliotek, Bergen offentlige bibliotek og Trondheim folkebibliotek har følgende antall autoriteter pr nov. 2003:

Deichmanske bibliotek: 173.297 personnavn - 15.104 korporasjonsnavn
Trondheim folkebibliotek: 78.401 personnavn - 7.116 korporasjonsnavn
Bergen offentlige bibliotek: 111.652 personnavn - 16.856 korporasjonsnavn

Bibliofil har autoritetsregisterfunksjonen integrert i katalogmodulen, hvilket innebærer at systemet har tvungen autoritetskontroll. Stikkprøver fra de største av katalogene tyder likevel på at kvaliteten på autoritetsinnførslene er sterkt varierende. Mange folkebibliotek anskaffet Biblioteksentralens register fra BIBBI og baserer mye av sin katalogisering på BIBBI-poster.

**Forlagsentralen**

Forlagsentralens aktørregister ble vurdert høsten 2004. Da dette registeret ikke har egentlige autoritetsposter, ble det vurdert som lite aktuelt som grunnlag for et autoritetsregister.

**Konklusjon**

Bibliotekkataloger er generelt lite egnet som utgangspunkt for et sentralt nasjonalt autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn, først og fremst på grunn av at dokumentgrunnlaget er for bredt og omfattende Videre er de største norske katalogene for lite homogene og konsistente når det gjelder bruk av navneformer.

Norsk bokfortegnelse burde vært det naturlige utgangspunktet for et nasjonalt register, men de nasjonalbibliografiske registreringene er i dag for heterogene og inkonsistente
når det gjelder bruk av navneformer. Basen gjenspeiler i sin nåværende tilstand nasjonalbibliografiens endringer i navneformspraksis siden 1921 og mangler funksjoner for autoritetskontroll. Det kortbaserte registeret for perioden 1984-1993 er imidlertid bygget opp etter anbefalte retningslinjer.

Ut fra dette gjenstår Biblioteksentralens database BIBBI som eneste alternativ dersom en velger å basere et nasjonalt autoritetsregister på et eksisterende register. BIBBI omfatter den viktigste delen av den nasjonale dokumentproduksjon siden midten av 1960-tallet, selv om dokumentgrunnlaget er vinklet mot folkebibliotekenes behov. Et helt vesentlig moment ved BIBBI er at samtlige katalogposter er strengt autoritetskontrollert, og at autoritetsregisteret er integrert i katalogiseringsrutinene. Med unntak av noen mindre avvik følger navneformene det norske katalogregelverkets bestemmelser. Autoritetspostene har imidlertid ikke med alle de opplysninger som er ønskelig i et nasjonalt register.

# 6. Modeller

Ved utvelgelse av forskjellige modeller for organisering og vedlikehold av et sentralt nasjonalt autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn må både de internasjonale kravene og våre nasjonale behov vurderes.

**Integrert modell**

Tradisjonelt er de fleste nasjonale autoritetsregistre drevet som en integrert del av det nasjonalbibliografiske systemet, med distribusjon av autoritetsposter på lik linje med andre sentralt produserte katalogdata. I Norge

innebærer dette at registeret etableres og drives som en integrert del av BIBSYS. På bakgrunn av den eksisterende situasjon med hensyn til autoritetsdata i BIBSYS felleskatalog ville dette ikke være uproblematisk. Det ville antakelig forutsette et separat autoritetsregister i BIBSYS for den nasjonalbibliografiske katalogiseringen. En vesentlig begrensning for et register basert på en slik løsning er at det for alle brukere utenom den nasjonalbibliografiske instans kun ville kunne utnyttes som et sekundært referanseverktøy. Dette er fullt ut tilfredsstillende for bibliotekene, men ikke for sentrale leverandører av katalogdata, som f.eks. Biblioteksentralen.

**Frittstående modell**

Et funksjonalitetskrav til et sentralt nasjonalt autoritetsregister vil være at det kan både søkes og oppdateres av alle vesentlige leverandører av katalogdata. Z 39.50-protokollen gjør en slik søking mulig. De enkelte produsenter av katalogdata vil med en slik løsning kunne søke og oppdatere registeret som en integrert funksjon i sitt eget produksjonssystem. En frittstående løsning vil gi bedre muligheter for å etablere effektive driftsrutiner og spesialtilpassede produksjons- og distribusjonsfunksjoner (WWW, etc.). Siden en slik løsning ikke innebærer en kopling mellom autoritetsregisteret og de nasjonalbibliografiske katalogpostene, ville det måtte utarbeides et opplegg for regelmessig overføring av endringer i autoritetsregisteret til det nasjonalbibliografiske systemet. En frittstående løsning vil være helt åpen med hensyn til valg av vertsorganisasjon og systemløsning. Det er likevel naturlig at Nasjonalbiblioteket får ansvaret for driften av registeret, og at dette legges opp i et av de systemer som benyttes av Nasjonalbiblioteket

# 7. Forslag til videre arbeid

I rapporten ”Norsk digitalt bibliotek” blir behovet for et nasjonalt autoritetsregister understreket. ABM-utvikling og Nasjonalbiblioteket har etablert et samarbeidsprosjekt for å få på plass rammeverket for Norsk digitalt bibliotek. Prosjektet administreres av Nasjonalbiblioteket og det videre arbeid med autoritetsregistret bør koordineres med denne aktiviteten.
Siden bør forutsetningene for et eventuelt samarbeid mellom Nasjonalbiblioteket, Biblioteksentralen og BIBSYS om etablering og drift av et felles autoritetsregister drøftes og avklares. Dersom de aktuelle institusjonene finner dette interessant, kan det videre arbeid organiseres i et todelt prosjekt.

Biblioteksentralens autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn i BIBBI må systematisk gjennomgås slik at det bringes i overensstemmelse med det norske katalogregelverket og med de krav vi har skissert til oppbygning og struktur. Dette forutsetter at retningslinjer og MARC-format er ferdig utarbeidet.
Parallelt med dette arbeidet må det utarbeides en organisasjons- og driftsmodell for registeret, og en systemteknisk løsning må utredes. Spesielt må det vurderes om det er praktisk mulig å etablere et system for distribuert ajourføring.

## Referanser

IFLA. Guidelines for authority and reference entries. London,1984

IFLA. Guidelines for authority records and references. - 2nd ed. - München, 2001.
(UBCIM publications. New series ; vol. 23)

UNIMARC / Authorities : universal format for authorities. München, etc., 1991
(UBCIM Publications. New Series ; vol. 2)

Katalogdatarådet. DanMARC 2 hjælpeposter. Version 28, juni 1995

Rindal, Magnus. Anonyme norske mellomalderverk : ei liste over standardtitlar. Oslo, 1995

Dempsey, Lorcan, Russell, Rosemary og Kirriemuir, John. Towards distributed library systems : Z39.50 in a European context. S. 1-22 I: Program ; vol. 30 (1996)

# Vedlegg I

Foreløpig grunnriss av MARC-format

Formatet er en delmengde av UNIMARC/Authorities, men det bør vurderes å foreta visse praktiske forenklinger. Detaljering av formatet samt angitte eksempler tar primært sikte på ågi en antydning av formatet.

Oversikt over aktuelle hovedgrupper:

0xx Postidentifikasjon
1xx Kontrollkoder
2xx Autoritetsfelt
3xx Notefelt
4xx Se-henvisning
5xx Se-også henvisning
8xx Kildeinformasjon

0xx Postidentifikasjon

001 Postidentifikator NR (not repeatable)

Feltet har fast lengde og har ikke identifikatorer

1xx Kontrollkoder

100 Generelle behandlingsdata

$a Opprettelsesdato
$b Ajourføringsdato
$c Statuskode
a : etablert
b : midlertidig

2xx Autoritetsfelt

200 Personnavn

Indikatorer definert. Andre indikator angir autoritetens innførsel
0 : innførsel under fornavn
1 : innførsel under etternavn

| | | |
|---|---|---|
| $a | Innførsel personnavn | NR |
| $b | Andre deler av navnet | NR |
| $c | Andre tilføyelser til navnet enn dato | R |
| $d | Nummer (Romertall) | NR |
| $f | Årstall | NR |
| $g | Utfylling av initialer i fornavn | NR |
| $j | Nasjonalitet | NR |

210 Korporasjonsnavn

Indikatorer definert. Første indikator angir korporasjonstype:
0 : Korporasjonsnavn

1 : Møte

Andre indikator angir korporasjonens innføringsform
0 : Invertert
1 : Under sted eller administrativ enhet
2 : Direkte på navnet

| | |
|---|---|
| $a Korporasjonsnavnet | NR |
| $b Underavdeling | R |
| $c Kvalifikator | R |
| $d Nummer | R |
| $e Sted | NR |
| $f Dato | NR |

215 Geografisk navn (administrativ enhet)

Indikatorer ikke definert

| | |
|---|---|
| $a Innføringselement | NR |

220 Slektsnavn

Indikatorer ikke definert

| | |
|---|---|
| $a Slektsnavn | NR |
| $f Dato | NR |

230 Standardtittel

Indikatorer ikke definert

| | |
|---|---|
| $a Standardtittel | NR |
| $h Nummer for del av verk | R |
| $i Tittel for del av verk | R |
| $k Utgivelsesår | NR |
| $m Språk | NR |
| $n Forklarende tilføyelse | R |
| $q Versjon | NR |

## 3xx Notefelt

300 Informasjonsnote

Indikatorer brukes. Første indikator angir type note:
0 : Note om autoritetsinnførselen
1 : Note om emne

| | |
|---|---|
| $a Informasjonsnote | NR |

305 Se-også-henvisning utformet i løpende tekst

310 Se-henvisning utformet i løpende tekst

320 Generelle henvisninger

4xx se-henvisninger

400 Se-henvisning personnavn

410 Se-henvisning korporasjon

415 Se-henvisning geografisk navn

420 Se-henvisning slektsnavn

430 Se-henvisning standardtittel

5xx se-også-henvisninger

500 Se-også-henvisning personnavn

510 Se-også-henvisning korporasjon

515 Se-også-henvisning geografisk navn

520 Se-også-henvisning slektsnavn

530 Se-også-henvisning standardtittel

8xx Kildeinformasjon

801 Institusjon ansvarlig for autoritetsposten

Første indikator ikke definert

Andre indikator angir ansvarlig institusjons myndighet
0 : Primær katalogisering
1 : Transkribering
2 : Sekundær katalogisering
3 : Utgiver

| | | |
|---|---|---|
| $a | Land | NR |
| $b | Institusjon | NR |
| $c | Registreringsdato | NR |

810 Katalogiseringskilde (funnet)

Indikatorer ikke definert

| | |
|---|---|
| $a Anføring av sitat | NR |
| $b Referanse | NR |

815 Katalogiseringskilde (søkt, ikke funnet)

Indikatorer ikke definert

| | |
|---|---|
| $a Anføring av sitat | R |

830 Katalogisators note

Indikatorer ikke definert

$a Forklarende tekst R

Eksempler

Eks. 1
001 999999999
100 $a19960103$b19960103$ca
200 1$aTolkien$bJ.R.R.$g(John Ronald Reuel)$jeng.$f1892-1973
400 1$aTolkien$bJohn Ronald Reuel

Eks.2
Post 1:
001 999999999
100 $a19960103$b19960103$ca
200 1$aBjerke$bAndré$jn.$f1918-1985
300 $aFor verk utgitt under psevdonym, se: Borge, Bernhard
500 $aBorge$bBernhard$f1918-1985
810 $aNBF

Post 2:
001 999999999
100 $a19960103$b19960103$ca
200 1$aBorge$bBernhard$jn.$f1918-1985
300 $aPseudonym for André Bjerke.
500 $aBjerke$bAndré$f1918-1985
810 $aNBF

Eks. 3
001 999999999
100 $a19960103$b19960103$ca
210 2$aDe Forente nasjoner
410 1$aUnited Nations
410 1$aFN

Eks. 4
001 999999999
100 $a19960103$b19960103$ca
200 1$aBerg$bBjørg$jn.$f1926-
810 $aBIBBI

Eks. 5
001 999999999
100 $a19960103$b19960103$ca
200 0$aElisabeth$dII$cdronning av Storbritannia$f1926-
810 $aBIBBI

Eks. 6
001 999999999
100 $a19960103$b19960103$ca
200 0$aAdamus Bremensis,$jt.,$fca 1040-1085
400 0$aAdam av Bremen
810 $aBIBBI

Eks. 7
001  999999999
100   $a19960103$b19960103$ca
210 01$aDanmark$bFinansministeriet
810  $aBIBBI

Eks 8
Post 1:
001  999999999
100   $a19960103$b19960103$ca
21002$aDen Norske kreftforening
300  $a Fra 1988 er følgende gått inn i denne korporasjon: Landsforeningen mot kreft, Norsk forening til kreftens bekjempelse
510  $aLandsforeningen mot kreft
510  $aNorsk forening til kreftens bekjempelse
810  $aNBF

Post 2.
001  999999999
100   $a19960103$b19960103$ca
21002$aLandsforeningen mot kreft
300  $a Fra 1988 er gått inn i Den Norske kreftforening
510  $aDen Norske kreftforening
810  $aNBF

Post 3:
001  999999999
100   $a19960103$b19960103$ca
21002$aNorsk forening til kreftens bekjempelse
300  $a Fra 1988 er gått inn i Den Norske kreftforening
510  $aDen Norske kreftforening
810  $aNBF

Eks. 9

001  999999999
100   $a19960103$b19960103$ca
230   $aKonungs skuggsjá
300   $aVerket har både denne norrøne tittelen og den latinske tittelen Speculum regale
430   $aKongespeilet
430   $aKongs-Skugg-sio
430   $aSpeculum regale
810   $aAC

# Vedlegg II

Innføring av hjelpeposter i DANBIB. Rapport fra studiebesøk i København, 31.8 - 1.9.95

Deltakere: Eli Hegna, Gunhild Salvesen, Marit Vestlie (Den norske katalogkomité)
Kontakter i København: Elise Hermann, Statens bibliotekstjeneste, Susanne Thorborg, Dansk BiblioteksCenter

Arbeidet med å utarbeide retningslinjer knyttet til etablering av et autoritetsregister - om enn ikke så nasjonalt som det norske - er også igangsatt i Danmark, hvor Katalogdatarådet har nedsatt en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Det kongelige Bibliotek, Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, Århus Kommunes Biblioteker, Dansk BiblioteksCenter og med sekretær fra Statens Bibliotekstjeneste. Gruppen har nylig avgitt et forslag om innføring av hjelpeposter i DANBIB-systemet.

Både fra norsk og dansk hold har det vært ytret ønske om å vurdere hverandres prosjekter. Formålet med vår reise var å møte sentrale personer knyttet til det danske prosjektet (se ovenfor).

DANBIB er betegnelsen på det felles bibliografiske overbygningssystem for det samlede danske biblioteksvesen - og integrerer forsknings-, folke- og skolebibliotekenes bestand i en felles database. Således vedlikeholdes og oppdateres DANBIB-basen av Dansk BiblioteksCenter og bibliotekene i fellesskap.

Den danske arbeidsgruppens oppgave har vært å foreta en nærmere vurdering av om innføring av hjelpeposter i DANBIB-systemet vil kunne imøtekomme behovet for rasjonell og tilstrekkelig kontroll av navneformer (personnavn, korporasjonsnavn, periodebetegnelser, standardtitler), emneord og klassifikasjon. Postenes innhold, funksjonalitet, etablering og vedlikehold er blitt vurdert.

Til tross for at de danske forskningsbibliotekene og folkebibliotekene er integrert i et felles system, og folkebibliotekene spesielt holder på autoritetskontroll, har arbeidsgruppens oppgave ikke vært å vurdere etablering av et nasjonalt autoritetsregister. Et hjelperegister av det format Katalogdatarådet har besluttet å etablere, består av leksikalske navneformposter, dvs. poster med likeverdige former. Således eksisterer det ingen se-henvisninger i dette formatet, og se-også-henvisninger anvendes bare i begrenset omfang. Formatet er allikevel slik konstruert at en av formene kan avmerkes som foretrukken form - og det vil i de langt fleste tilfeller være DBC's former som blir de autoritative p.g.a. institusjonens ansvar for den danske nasjonalbibliografen. I det perspektivet blir hjelperegisteret et system for DANBIB men formatet skal kunne konverteres til de ulike lokale systemene ved at logikken i UNIMARCs format til autoritetsposter beholdes uten flere avvik enn at en utveksling av data til andre systemer kan utføres. I et utvekslingsformat vil man anvende den nasjonalbibliografiske form som autoritet.

Samtalene med Elise Hermann og Susanne Thorborg synliggjorde problemstillinger som også drøftes i Den norske katalogkomiteen. Særlig forhold som knytter seg til omfang, standardisering og organisasjonsmessige forhold hva gjelder ansvar og vedlikehold av registrene. Når det gjelder innholdet i det danske hjelperegisteret ser man foreløpig ingen begrensninger hva gjelder antall poster - nye navn registreres etterhvert som de dukker opp, men en videre diskusjon om omfanget vil sannsynligvis føre til at det settes visse begrensninger. Så langt har man også problemer med ulike former for standarder knyttet til transkribering av ikke-latinske alfabeter (ISO, en nordisk og en EU standard foreligger).

Et "nasjonalt" utformet hjelperegister med sidestilte former som kan konverteres til ulike lokale systemer gir det enkelte bibliotek en mulighet til å velge en "godkjent" navneform ut fra lokale forhold/kultur. Prinsipper for hvordan et register oppbygges er i seg selv utilstrekkelig. Det må finnes vilje til å arbeide med en standard og målet må da være å etablere og holde vedlike et register som er enkelt og attraktivt i bruk, dvs. at postenes funksjonalitet må tilpasses både katalogmodulen og søkemodulen i det enkelte lokale system.